

**Yrittäjyyskasvatus osana opetusta: Tutkimus yrittäjyys-
kasvatuksen menetelmistä ja siinä edistettävistä taidoista**

Mikko Sevón

Kasvatustieteen kandidaatintutkielma
Kevätlukukausi 2024
Luokanopettajakoulutus
Kokkolan yliopistokeskus Chydenius

TIIVISTELMÄ

Sevón, Mikko. 2024. Yrittäjyyskasvatus osana opetusta: Tutkimus yrittäjyyskasvatuksen menetelmistä ja siinä edistettävistä taidoista. Kasvatustieteen kandidaatintutkielma. Luokanopettajakoulutus. Kokkolan yliopistokeskus Chydenius. 28 sivua.

Tämä tutkielma sanoittaa yrittäjyyskasvatusta osana nykypäivän yhteiskuntaa ja perusopetusta. Tutkielman tarkoitus on lisätä ymmärrystä yrittäjyyskasvatuksen määrittelyistä, sillä edistettävistä taidoista, ja käytettävistä opetusmenetelmistä. Tavoitteena on lisätä ymmärrystä siitä, miten yrittäjyyskasvatusta osana perusopetusta meillä ja maailmalla toteutetaan sekä millaisena yrittäjyyskasvatus nähdään ja ymmärretään.

Tutkielma on toteutettu narratiivisena eli kuvailevana kirjallisuuskatsauksena. Tutkielman aineisto koostuu 12 vertaisarvioituista tieteellisestä artikkelista. Tutkielman aineisto kerättiin kevään 2024 aikana käyttämällä JYKDOKin hakukonetta. Aineistotyyppiksi rajattiin englanninkieliset vertaisarvioidut artikkelit kymmenen viime vuoden ajalta hakusanoilla ”entrepreneurship education” ja ”primary school”. Hakurajaukset tuottivat yhteensä 166 hakutulosta, joiden joukosta otsikoiden ja tiivistelmien perusteella valittiin 12 soveltuvinta. Aineisto analysoitiin sisällönanalyysin menetelmin.

Kirjallisuuskatsauksen perusteella voidaan todeta, että yrittäjyyskasvatukselle ei näytä olevan yhtä vakiintunutta määritelmää vaan se saa erilaisia merkityksiä sitä toteuttavien projektien ja menetelmien kautta. Edistettävät kyvyt ja hyödynnettävät opetusmenetelmät ovat kietoutuneet toisiinsa. Pääpaino näyttää kuitenkin olevan luovuuden, sinnikkyuden ja sosiaalisten taitojen sekä yrittäjyystaitojen edistämisessä, joita opetetaan esimerkiksi yritysvierailuiden, muun yritysyhteistyön, pienyrityksen perustamisen tai koulun sisäisten projektien kautta. Saman tyyppisiä projekteja ja menetelmiä hyödynnetään eri puolilla maailmaa.

Asiasanat: yrittäjyyskasvatus, perusopetus, taidot, opetusmenetelmät

Sisällys

TIIVISTELMÄ	2
1 JOHDANTO	4
2 YRITTÄJYYSKASVATUS	6
2.1 Yrittäjyyskasvatuksen keskeisiä käsitteitä	6
2.2 Yrittäjyyskasvatuksen määritelmä	9
2.3 Yrittäjyyskasvatuksen tavoitteet.....	9
2.4 Yrittäjyyskasvatus koulujärjestelmässä Suomessa	10
3 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	11
3.1 Tutkimustehtävä ja tutkimuskysymykset	11
3.2 Tutkimuksen lähestymistapa	11
3.3 Tutkimusaineiston keruu.....	12
3.4 Aineiston analyysi	14
4 TULOKSET ERITELTYINÄ	15
4.1 Yrittäjyyskasvatuksen määritelmät.....	17
4.2 Yrittäjyyskasvatuksessa edistettävät taidot	18
4.3 Yrittäjyyskasvatuksen menetelmät	19
4.4 Yhteenveto tuloksista	21
5 POHDINTA	22
6 LÄHTEET	26

1 JOHDANTO

Tämä tutkielma käsittelee yrittäjyyskasvatusta osana perusopetusta ja yhteiskuntaa. Yrittäjyyskasvatus nousi maailmalla keskusteluihin kenties ensimmäistä kertaa 1940–60 luvuilla, jolloin ensimmäiset yrittäjyyden yksiköt perustettiin yliopistoissa Yhdysvalloissa. Tämän jälkeen yrittäjyyskasvatus sai koulutuksessa uutta nostetta 1980-luvulta alkaen, jolloin se levisi kattavasti myös Eurooppaan.

Suomeen yrittäjyyskasvatus rantautui 1990-luvun taitteessa. Yrittäjyyskasvatus tuotiin osaksi perusopetusta vuonna 1994, jossa sen tavoitteeksi kuvattiin ”- - tukea oppilaassa sellaisia tietoja, taitoja ja asenteita, joita hän tarvitsee opiskeluaikanaan sekä myöhemmin työelämässä riippumatta siitä, työskenteleekö hän itsenäisenä yrittäjänä vai toisen palveluksessa”. Uudelleen yrittäjyyskasvatusta perusopetuksessa määriteltiin opetussuunnitelmauudistuksen yhteydessä 2003, jolloin yrittäjyyskasvatuksen tavoitetta kuvattiin ”aloitteellisen ja yritteliäisyyden” toimintatavan omaksumisen kautta sekä yrittäjyyden eri muotojen, mahdollisuuksien sekä yhteiskunnallisen merkityksen kannalta. (Ristimäki, 2004, 12-13.) Tällä hetkellä voimassa olevassa perusopetuksen opetussuunnitelmassa (2014) yrittäjyyskasvatus nähdään yhä tärkeämpänä osana koulutus-tehtävää. Yrittäjyyskasvatuksen tavoitteet ja toteutustavat vaihtelevat eri ikäluokkien kohdalla. Alakoulussa yrittäjyyskasvatusta toteutetaan leikinomaisesti ja kokemuksellisen oppimisen kautta, kun taas yläkoulussa pyritään kasvattamaan oppilaiden ymmärrystä yrittäjyydestä ja tarjoamaan käytännön yritystaitoja ja -kokemuksia. Yrittäjyyskasvatus on myös saanut osakseen kritiikkiä opettajilta (ks. esim. Seikkula-Leino, Ruskovaara, Ikävalko, Mattila ja Rytkölä, 2020). Sen tavoite, määritelmät, edistettävät kyvyt ja menetelmät on kenties koettu vieraisiksi. Toisaalta yrittäjyyskasvatus on myös monitulkintaista ja tämä monitulkintaisuus voi aiheuttaa itsessään ristiriitaisuuksia.

Viimeisen kymmenen vuoden aikana opetukseen ja yhteiskuntaan laajemmin on noussut vahvasti esiin kestävyysajattelu, ympäristökysymykset ja digitaalisuus. Elämme uutta työn ja yhteiskunnan murrosta. Tätä taustaa vasten tässä

tutkielmassa toteutetaan kirjallisuuskatsaus yrittäjyyskasvatuksesta perusopetuksessa.

Tutkielmassa yrittäjyyskasvatuksen määritelmiä, siinä edistettäviä kyvykkyksiä ja käytettäviä menetelmiä tarkastellaan viimeisen kymmenen vuoden aikana julkaistujen vertaisarvioitujen artikkelien valossa. Tavoitteena on lisätä ymmärrystä siitä, miten yrittäjyyskasvatusta osana perusopetusta meillä ja maailmalla toteutetaan sekä millaisena yrittäjyyskasvatus nähdään ja ymmärretään. Näitä havaintoja peilataan pohdinnassa yrittäjyyskasvatuksen keskeisiin käsitteisiin sisäisen, ulkoisen ja omaehtoisen yrittäjyyden avulla. Lisäksi pohditaan yrittäjyyskasvatuksen määritelmien, kyvykkyysien ja käytettävien menetelmien välistä suhdetta. Pohdinnassa nostetaan esiin aineiston ja teorian tukema havainto siitä, että yrittäjyyskasvatus määritellään vahvasti siitä ympäristöstä käsin, jossa sitä toteutetaan. Tämä johtaa pohdintaan siitä, missä ja kenen toimesta yrittäjyyskasvatuksen suunta ja ydin määritellään sekä miten tämä vaikuttaa yrittäjyyskasvatuksen tasavertaiseen toteutumiseen osana Suomen perusopetusta.

Tutkielma etenee seuraavasti. Seuraavassa pääluvussa esitellään tutkielman teoreettinen tausta ja keskeiset käsitteet. Luvussa kolme käsitellään tutkimuksen toteuttaminen. Luvussa neljä eritellään tutkielman tulokset. Tutkielma päättyy pohdintaan.

2 YRITTÄJYYSKASVATUS

Yrittäjyyskasvatus on näkynyt Suomessa perusopetuksen opetussuunnitelmassa jo 1990-luvulta lähtien. Yrittäjyyskasvatus mainitaan opetussuunnitelman perusteissa ensimmäisen kerran vuonna 1994. Yrittäjyyden yhdistäminen kouluun tai koulunkäyntiin ei ollut siihen asti tavallista. Yrittäjyyskasvatuksen nousu opetussuunnitelmaan juuri 1990-luvun alkupuolella saattaa juontaa juurensa taloudellisen lamaan, mutta myös yleisen työnteon luonteen ja toimintaympäristön muuttumiseen (Ristimäki, 2004).

Yrittäjyyskasvatuksen näkyminen käytännön opetustyössä peruskoulutasolla ei ole ollut niinkään selkeää alkuvaiheistaan lähtien. Se on näyttäytynyt keskusteluissa ja suunnitelmissa, mutta konkretian tasolla peruskoulussa toteutus on ollut vaihtelevaa ja vajavaista (Seikkula-Leino, 2007). Merkittävä yrittäjyyskasvatuksen toteutustapa on ollut esimerkiksi Yrityskylä, jota on Suomessa toteutettu vuodesta 2010 lähtien (Yrityskylä, 2024). Yrittäjyyskasvatuksen avulla pyritään edistämään oppilaiden erilaisia taitoja, kuten taloustaidot, työelämätaidot ja erilaiset yhteiskunnassa pärjäämiseen liittyvät taidot.

2.1 Yrittäjyyskasvatuksen keskeisiä käsitteitä

Luukkainen & Wuorinen (2002, 9) määrittelevät yrittäjyyskasvatuksen ”oppimistilanteisiin liittyväksi pitkäjänteiseksi asennekasvatukseksi, joka tavoittelee yksilön omien valmiuksien kehittämistä kohti aloitteellista, vastuullista ja itsenäistä elämänhallintaa”. Määritelmä on mainio kuvaamaan yrittäjyyskasvatuksen tarkoitusta ja tarpeellisuutta. Kattavamman määritelmän kuvaamiseksi tarvitaan kuitenkin käsitteiden yrittäjyys ja kasvatus avaamista erikseen ja toisiinsa liitettyinä.

Yrittäjyyskasvatuksen käsitteen selkeä määrittely on haastavaa, joten yksimielistä määritelmää ei varsinaisesti ole. Yrittäjyyskasvatuksen käsitteen voidaan kuitenkin sanoa liittyvän toisaalta yrittäjyyden määrittelyyn ja toisaalta

kasvatuksen käsitteen erilaisiin tulkintoihin. Vaikka käsitteen määrittely on hajanainen, voidaan siitä yhteisenä piirteenä löytää kuitenkin yhteys erilaisiin yrittäjyyden muotoihin, joista tämän tutkielman kannalta merkityksellisimmät ovat ulkoinen yrittäjyys, sisäinen yrittäjyys ja omaehtoinen yrittäjyys. (Kyrö & Ripatti, 2006.)

Ulkoinen yrittäjyys

Yrittäjän toimintaa omassa omistuksessaan olevassa yrityksessä on joissakin tutkimuksissa kutsuttu ulkoiseksi yrittäjyydeksi. Ulkoisella yrittäjyydellä voidaan siis viitata pienyrityksen omistamiseen ja johtamiseen. (Ristimäki, 2004; Kyrö & Ripatti 2006.) Tämä on varmasti perinteisin ajatus siitä, mitä yrittäjyydellä tarkoitetaan yleisessä keskustelussa. Liitettäessä pelkästään ulkoinen yrittäjyys yrittäjyyskasvatukseen on aiheuttanut ennakkoluuloja ja epätietoisuutta yrittäjyyskasvatuksen tarpeellisuutta ja roolia kohtaan. Yrittäjyyteen käsitteenä liittyy vahvoja mielikuvia ja se on usein liitetty esimerkiksi aineellisen hyvinvoinnin tavoitteeseen. (Ristimäki 2004; Luukkainen & Wuorinen 2002.)

Ulkoiseen yrittäjyyteen liittyy joukko tarpeellisia toiminnallisia taitoja, mutta myös tärkeitä persoonallisuuspiirteitä ja ominaisuuksia (Ristimäki, 2004). Toiminnallisia taitoja on opetettu korkeakouluissa yrittäjyyden opintojaksoilla pitkään ja isommille oppilaille ulkoisen yrittäjyyden koulutus soveltuukin hyvin. Pienempien oppilaiden kohdalla yrittäjyyskasvatuksen tulisi kenties kohdistua pikemminkin yrittäjämäisten persoonallisuuspiirteiden ja ominaisuuksien vahvistamiseen.

Sisäinen yrittäjyys

Sisäisen yrittäjyyden voidaan sanoa liittyvän yksilön yrittäjämäiseen toimintatapaan. Sisäiseen yrittäjyyteen liitetään usein ominaisuuksia, jotka ovat eduksi (työ)elämässä suoriutumisessa. Näitä ovat esimerkiksi luovuus, rohkeus, oma-

aloitteisuus, idearikkaus, ahkeruus, itseohjautuvuus, itseluottamus, hahmotuskyky, aktiivisuus ja sitoutumiskyky. Sisäinen yrittäjyys voi ilmetä toisaalta yksilön toimintana tämän omassa elämässä ja toisaalta esimerkiksi palkkatyössä organisaation sisällä. (Luukkainen & Wuorinen, 2002; Kyrö & Ripatti, 2006.)

Laitisen & Nurmen (2007) mukaan sisäisen yrittäjyyden ydin liittyy yksilön ja organisaation yrittäjämäiseen dynamiikkaan. Sisäisen yrittäjyyden käsite on noussut keskusteluun 1980-luvun loppupuolella. Peltonen jakoi yrittäjyyden käsitteen sisäiseen ja ulkoiseen yrittäjyyteen vuonna 1985. Sisäinen yrittäjyys linkittyy ensisijaisesti yksilöön, mutta joissakin tapauksissa voidaan puhua myös työyhteisön tai organisaation yrittäjyydestä. (Luukkainen & Wuorinen, 2002.)

Omaehtoinen yrittäjyys

Sisäisen yrittäjyyden käsitteellä on monenlaisia tulkintoja ja sillä saatetaan eri tutkimuksissa viitata eri asioihin. Sisäisellä yrittäjyydellä ei aina tarkoiteta pelkästään yksilön yrittäjämäistä toimintatapaa, vaan se saattaa viitata myös organisaatioiden toimintaan tai työntekijään toimintaan organisaation sisällä. (Luukkainen & Wuorinen, 2002.)

Joissakin tutkimuksissa omaehtoisen yrittäjyyden käsite on nostettu koskemaan pelkästään yksilön yrittäjämäistä elämänasennetta erotuksena sisäisen yrittäjyyden monimutkaisista tulkinnoista. Samaan termiin voidaan liittää myös itseohjautuvuus ja suoritusmotivaatio. (Laitinen & Nurmi, 2007.) Yliopistojen yrittäjyyskoulutuksessa on siirrytty paikoin omistajuuden ja johtajuuden kouluttamisesta esimerkiksi luovuuden, innovatiivisuuden ja motivaation opettamiseen, mikä voidaan nähdä siirtymänä kohti omaehtoisen yrittäjyyden opettamista (Kyrö & Ripatti, 2006.)

2.2 Yrittäjyyskasvatuksen määritelmä

Yrittäjyyskasvatuksen määritelmän yksiselitteinen muodostaminen on haastavaa. Määritelmässä tulee ottaa huomioon toisaalta yrittäjyyden määrittely ja toisaalta kasvatuksen käsitteen erilaiset tulkinnat. Kasvatuksen tulkinnoilla tarkoitetaan esimerkiksi sitä, millaisin tavoin yrittäjyyskasvatus toteutuu peruskoulun tasolla, eli käytetäänkö formaaleja opetustapoja vai näkyykö se enemmän taustavaikuttajana opetustilanteissa. (Kyrö & Ripatti, 2006.)

Luukkaisen & Wuorisen (2002) mukaan yrittäjyyskasvatus on käsitetty liiaksikin sellaisena toimintana, joka pyrkii uusien yritysten perustamiseen. Heidän mukaansa yrittäjyyskasvatus tulisi nähdä pikemminkin yrittävän elämänsentteen opettamisena ja siirtämisenä oppilaille. Tämän seurauksena voi toki syntyä myös yrittäjiä ja uusia yrityksiä.

Yrittäjyyskasvatusta tulisi lähestyä kenties siten, että pienempien oppilaiden kohdalla keskityttäisiin enemmän yrittäjämäisen elämänsentteen opettamiseen epävirallisemmin opetusmetodein. Yrittäjyyden muodoista tässä kohdin kyseeseen tulisi sisäinen yrittäjyys tai omaehtoinen yrittäjyys. Vanhemmille oppilaille yrittäjyyskasvatus voisi näyttäytyä formaalimpana ja myös ulkoiseen yrittäjyyteen liittyvänä opetuksena. Toki sisäisen ja omaehtoisen yrittäjyyden ydin on tässäkin taustalla. Yrityskylä on hyvä esimerkki strukturoidusta opetusmenetelmästä, joka pureutuu myös ulkoisen yrittäjyyden käsitteeseen.

2.3 Yrittäjyyskasvatuksen tavoitteet

Ristimäen (2007) mukaan yrittäjyyskasvatuskeskustelussa yrittäjyyskasvatuksen tavoitteet usein liittyvät makrotason tarkasteluun. Tässä keskustelussa yrittäjyyskasvatuksen tavoitteet liittyvät suorasti tai ainakin epäsuorasti maan tai alueen taloudelliseen hyvinvointiin ja elinvoimaisuuteen. Kun ajatellaan peruskou-

lutasoa, tai vaikkapa yksittäistä opettajaa, tulisi tavoitteet kenties mieltä kohde-ryhmälle soveltuvasti. Kuten todettu, yrittäjyyskasvatus on herättänyt hämmennystä esimerkiksi siten, mitä sen on koettu arvomaailmaltaan edustavan. Opettaja ei kenties kuitenkaan halua iskostaa oppilailleen mentaliteettia, jossa päämääränä on uusien yrittäjien tai yritysten luominen.

Koulun pitäisi olla tukemassa oppilaan kasvua kohti tulevaisuuden haasteita ja päätöstilanteita. Nykymaailmassa yrittäjämäinen, innovatiivinen ja riskejä hallitseva toimintatapa on kenties eduksi. Oikeanlaisen yrittäjyyskasvatuksen avulla oppilaalle on mahdollista välittää oikeanlaista kuvaa yrittäjämäisestä yksilöstä ja tätä kautta kenties myös yrittäjyydestä. (Ristimäki, 2009.)

2.4 Yrittäjyyskasvatus koulujärjestelmässä Suomessa

Yrittäjyyskasvatus ja yrittäjyyden muodot näkyvät Suomen koulujärjestelmässä vaihtelevasti mukautuen yksilön ikään ja elinvaiheeseen. Periaatteessa yrittäjyyskasvatus voi sisältää kaikki yrittäjyyden muodot. Koulujärjestelmässä yrittäjyyskasvatuksen tavoitteet heijastelevat vahvaa yrittäjyyden tuntemusta ja myös yrittäjien käytännön toiminnan tuntemusta. (Kyrö & Ripatti, 2006.)

Peltosen (2007) mukaan yrittäjämäinen oppiminen edellyttää myös yrittäjämäistä opettamista. Opettajalla on merkittävä rooli yrittäjyyskasvatuksen edistäjänä ja näin ollen koulujärjestelmän kannalta ajateltuna olisikin tärkeä tukea opettajia yrittäjyyskasvatuksen toteuttamisessa esimerkiksi koulutuksin tai strukturoiduin opettamisratkaisuin (Seikkula-Leino, 2008).

On siis paljolti kiinni myös opettajasta ja opettajan asenteista, miten ja missä määrin yrittäjyyskasvatus näkyy koulun arjessa. Opettajan positiivinen suhtautuminen yrittäjyyskasvatukseen auttaa välittämään sen haluttua sanomaa myös oppilaille. Tässä tärkeäksi nousee oletettavasti yrittäjyyskasvatuksen hyvä tuntemus.

3 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

3.1 Tutkimustehtävä ja tutkimuskysymykset

Tämän tutkielman tavoitteena on ymmärtää yrittäjyyskasvatusta osana nykypäivän yhteiskuntaa. Tutkielmassa toteutetaan kirjallisuuskatsaus liittyen yrittäjyyskasvatuksesta tehtyihin kotimaisiin ja kansainvälisiin vertaisarvioituihin tutkimuksiin. Kiinnostuksen kohteena on erityisesti yrittäjyyskasvatus peruskoulukontekstissa, siksi myös kirjallisuuskatsauksen aineisto on pyritty rajaamaan koskemaan peruskoulutasoa. Tutkielman tarkoitus on lisätä ymmärrystä yrittäjyyskasvatuksen määrittelystä, siinä edistettävistä taidoista, ja käytetyistä menetelmistä. Tutkielman toteuttamista ohjaa seuraava tutkimuskysymys:

Millaisina yrittäjyyskasvatus ja siinä edistettävät taidot ja menetelmät näyttäytyvät viimeaikaisissa tutkimuksissa?

3.2 Tutkimuksen lähestymistapa

Kirjallisuuskatsaus metodina on monia menetelmiä hyödyntävä ja analyttinen lähestymistapa. Kuvaavaa menetelmälle on tutkimusten hakuprosessin, tutkimusten valikoinnin, kriittisen lukemisen ja arvioinnin sekä analyysin ja uuden tiedon tuottamisen yhdistymisen sulavasti toimivaksi kokonaisuudeksi. (Vilkkä, 2023.)

Tämän tutkielman lähestymistapana on narratiivinen eli kuvaileva kirjallisuuskatsaus. Tutkielman lähtökohtana on selvittää mitä ilmiöstä tiedetään, mitkä ovat keskeiset käsitteet ja keskeisten käsitteiden suhteet. Narratiivisen kirjallisuuskatsauksen avulla voidaan tehdä tiivistys tai uusi näkemys aiemmasta tutkimuksesta. Metodien avulla voidaan antaa laaja yleiskuva tutkittavasta aiheesta

ja sen asemoitumisesta tieteenalalla. (Vilkkä, 2023.) Kuvailevassa kirjallisuuskatsauksessa käytetyt aineistot ovat laajoja, eivätkä niiden valintaa rajaa niinkään metodiset säännöt. Tämän pohjalta kuitenkin tutkittava ilmiö on mahdollista kuva laajasti ja kattavasti. (Salminen, 2011.)

Metodologinen lähestymistapa tutkielmassani on ymmärtää tarkastelemieni tutkimusten merkityksiä ja tätä kautta tuottaa uutta tietoa. Syvennän aiempaa tietoa aiheesta kirjallisuuskatsaukseen valikoitujen tutkimusten avulla ja pyrin synnyttämään syvempää ymmärrystä tutkittavaan aiheeseen. Ymmärtämiseen voidaan sanoa liittyvän eräänlainen eläytyminen ja aikomuksellisuus (Tuomi & Sarajärvi, 2009).

3.3 Tutkimusaineiston keruu

Tämän tutkielman aineisto koostuu vertaisarvioituista tieteellisistä tutkimuksista käsitellen yrittäjyyskasvatusta. Tutkielman aineisto on kerätty kevään 2024 aikana sähköisesti käyttämällä JYKDOKia hakukoneena. Käyttämäni hakurajaukset olivat seuraavat:

- Hakusanat: "entrepreneurship education" AND "primary school"
- Aineiston iän rajaus: 2014–2024
- Aineistotyyppiä rajattiin vertaisarvioidut artikkelit
- Kieleksi rajattiin englanti

Näillä rajauksilla tuli yhteensä 116 hakutulosta. Näiden 116 artikkelin otsikot ja tiivistelmät luettiin, minkä perusteella kirjallisuuskatsaukseen valittiin 12 tutkimuskysymyksen kannalta soveltuvimmaksi koettua artikkelia.

Taulukossa 1 on lueteltuna tähän kirjallisuuskatsaukseen valikoidut vertaisarvioidut tutkimukset.

Taulukko 1 Kirjallisuuskatsaukseen valikoidut tutkimukset

Kirjoittaja(t)	Otsikko	Julkaisuvuosi
Huber, L. R., Sloof, R., & Van Praag, M.	The effect of early entrepreneurship education: Evidence from a field experiment	2014
Gorenc, J., Gomezel, A. S., Kitić, Ž., & Zupan, B.	The Effect of Primary School Entrepreneurship Education Programs on the Evolution of Pupils' Human Capital Assets	2023
Toutain, O., Mueller, S., & Bornard, F.	Decoding Entrepreneurship Education Ecosystems (EEE): A Cross-European Study in Primary, Secondary Schools and Vocational Training	2019
Seikkula-Leino, J., Håkansson Lindqvist, M., Jónsdóttir, S. R., Ólafsdóttir, S. M., & Verma, P.	Developing Entrepreneurial Society: Have We Ignored the Opportunities of Preschool Education?	2023
Summer, A.	Entrepreneurship Education in Mathematics Education for Future Primary School Teachers.	2019
Floris, M., & Pillitu, D.	Improving entrepreneurship education in primary schools: A pioneer project.	2019
Jones, C.	A signature pedagogy for entrepreneurship education	2019
Barba-Sánchez, V., & Atienza-Sahuquillo, C.	The development of entrepreneurship at school: The Spanish experience.	2016
Highfield, C., Lee, K., & Hardie, B.	Entrepreneurship education today for students unknown futures.	2020
Reyes-Aceves, F., Ramos-Lopez, L., & Mungaray-Lagarda, A.	Entrepreneurship Education: Examining Long-Term Effects of a Practical Program Implemented in Children.	2023
Lindner, J.	Entrepreneurship Education for a Sustainable Future.	2018
Chojak, M.	Shaping Entrepreneurial Attitudes among Young Children on the Basis of the "Entrepreneurial Kids"	2024

3.4 Aineiston analyysi

Tässä tutkielmassa aineisto on analysoitu sisällönanalyysin menetelmiä hyödyntäen. Sisällönanalyysi on perusanalyysimenetelmä, jota voidaan käyttää kaikessa laadullisessa tutkimuksessa. Sen avulla aineistoa voidaan analysoida systemaattisesti ja objektiivisesti. Sisällönanalyysin avulla voidaan saada tiivistetty ja yleinen kuvaus tutkittavasta ilmiöstä. (Tuomi & Sarajärvi, 2009.)

Kymmenen valittua artikkelia luettiin ensin läpi. Tämän avulla rakennettiin ymmärrys aineistosta kokonaisuutena. Tämän jälkeen aineisto luettiin läpi uudestaan tarkemmin, jolloin aineistosta haettiin vastauksia esitettyihin tutkimuskysymyksiin. Tässä yhteydessä jokaisesta artikkelista kirjoitettiin noin sivun mittainen tiivistelmä, jossa painotettiin tutkimuskysymysten seikkoja, eli sitä, miten artikkelit määrittivät yrittäjyyskasvatuksen, siinä edistettävät taidot ja käytettävät menetelmät. Yhteensä huomioita kertyi kymmenen sivua. Tämän jälkeen artikkelien keskeiset seikat kerättiin taulukkoon. Tällä tavalla pyrittiin vertailemaan artikkelien käsityksiä, määrittelyjä ja näkemyksiä paremmin keskenään.

4 TULOKSET ERITELTYINÄ

Kirjallisuuskatsauksen aineistosta etsittiin tietoja kolmen alaotsikon alle, minkä kautta pyrkimyksenä oli aineiston jäsentäminen tälle kirjallisuuskatsaukselle suotuisaan muotoon. Taulukossa 2 esitellään aineistosta nousseet yrittäjyyskasvatuksen määritelmät, yrittäjyyskasvatuksen edistettävät taidot ja yrittäjyyskasvatuksen menetelmät.

Taulukko 2 Yrittäjyyskasvatuksen määritelmät, edistettävät taidot ja menetelmät

Kirjoittaja(t)	Määritelmät	Edistettävät taidot	Menetelmät
Huber, L. R., Sloof, R., & Van Praag, M., 2014	Yrittäjyyttä voidaan kehittää yrittäjyyskasvatuksen avulla	Yrittäjämäinen asenne, yrittäjyystietämys, yrittäjän vaistot	Yrittäjyyskasvatuksen ohjelma BizWorld (USA)
Gorenc, J., Gomezel, A. S., Kitić, Ž., & Zupan, B., 2023	Yrittäjyyskasvatuksen varhainen aloittaminen tuo etuja	Yrittäjän vaistot, Yrittäjän taidot, asenne yrittäjyyttä kohtaan	Yrittäjyyskasvatuksen ohjelmat esim. Tanska, Espanja
Toutain, O., Mueller, S., & Bornard, F., 2019	Yrittäjyyskasvatuksen määrittäminen ekosysteemiajattelun kautta	Yrittäjyystaidot, arvonluonti, verkostoituminen	Alakylän koulu, Seinäjoki: yritysvierailut. Bilbao, yrityksen perustamisprojekti.
Seikkula-Leino, J., Håkansson Lindqvist, M., Jónsdóttir, S. R., Ólafsdóttir, S. M., & Verma, P., 2023	Oppimisprosessi, joka tähtää aktiiviseen kansalaisuuteen ja toimimiseen nopeasti muuttuvassa maailmassa	Yhteistyötaidot, oman toiminnan arviointi, ongelmanratkaisu, luovuus, yrittäjämäinen asenne	Pedagogiikkaa viiden alakohdan kautta
Summer, A., 2019	Oppimisprosessi, jossa tieto, taidot ja kyvyt auttavat kehittämään ja toteuttamaan omia ideoita	Yrittäjyystaidot, ta- loustaidot	Luokan kauppa. Ekologinen jalanjälki- projekti

Floris, M., & Pillitu, D., 2019	Yrittäjyyskasvatuk- sen tulisi peruskoulu- tasolla olla selkeästi strukturoitua ja suunniteltua	Ongelmanratkaisu, innovointi, ryhmä- työtaidot, sinnikkyys, sosiaaliset taidot	Monipuoliseen yh- teistyöhön perustuva projekti Sardiassa, Italiassa
Jones, C., 2019	Toimintatapoja eri oppiasteilla, joita yh- distää halu edistää yrittäjämäistä ajatte- lua	Yrittäjämäinen toi- mintatapa	Erityisesti yrittäjyys- kasvatukseen suun- nitellut monipuoliset opetustavat
Barba-Sánchez, V., & Atien-za-Sahuquillo, C., 2016	Oppimisprosessi, jonka avulla voidaan edistää taloudellista kasvua	Luovuus, innovatii- visuus, yrittäjän tai- dot, yrittäjämäinen elämänasenne	Yrittäjyyskasvatus- projekti Espanjan maaseutukouluissa (Colegio rural agru- pado)
Highfield, C., Lee, K., & Hardie, B., 2020	Oppi yrittäjyydestä tai oppimista laajem- min yrittäjämäisen toiminnan kautta	Motivaatio, tiedot, taidot	Yrittäjyyskasvatus- projektit Singapo- ressa ja Ruotsissa. Ar- vonluonti
Reyes-Aceves, F., Ra- mos-Lopez, L., & Mungaray-Lagarda, A., 2023	Oppimisprosessi, jossa opitaan yrittäjä- mäistä ajattelua, yrit- täjätaitoja ja alttiutta yrittäjyyteen	Luovuus, itseluotta- mus, neuvottelutai- dot, sosiaaliset taidot, aktiivinen kansalai- suus, yhteiskuntakel- poisuus	Yrittäjyyskasvatus- projekti Slovenia. "Myfirstbusiness" Meksiko. Luokan kauppa Quebec.
Lindner, J., 2018	Oppimisprosessi, jossa opitaan ideoin- tia ja idean toteutta- miseen tarvittavia taitoja ja kykyjä	Ideointi, ideoiden to- teutus, taloudellinen lukutaito	Haasteisiin perus- tuva opetustapa. Toi- mintaja reflektointi- painotteinen peda- gogiikka
Chojak, M., 2024	Oppimisprosessi, jolla tähdätään talou- delliseen kasvuun ja yksilöiden yrittäjä- mäisten kyvykkyyk- sien lisäämiseen	Ideointi, henkilökoh- taiset kyvyt, toimeen- panotaidot	"Entrepreneurial Kids" Lublin, Puola.

4.1 Yrittäjyyskasvatuksen määritelmät

Yrittäjyyskasvatuksen määritelmät vaihtelevat tutkimuksittain. Yhtä yhtenevää määritelmää ei ole havaittavissa ja kenties tutkimuksissa ei pyritä käsitteen määrittelyyn perinpohjaisella tasolla. Yrittäjyyskasvatus määritellään artikkeleissa niissä nostettujen tavoitteiden ja päämäärien kautta. Määrittelyissä on havaittavissa se, miten yrittäjyyskasvatuksen päämääriä on käsitelty. Osassa artikkeleita määritelmät on muodostettu yksilöä koskevien lopputulosten kautta ja osassa laajemmin yhteiskuntaa koskevien lopputulosten kautta.

Osa tutkimuksista näkee yrittäjyyskasvatuksen prosessina, jonka avulla pyritään kasvattamaan yksilön kyvykkyyksiä. Yrittäjämäinen toimintatapa ja yrittäjämäinen ajattelutapa ovat tavoitteita, joita voidaan tavoittaa tietynlaisen pedagogiikan ja menetelmien kautta. Ympäröivä maailma muuttuu nopeaan tahtiin ja esimerkiksi aktiivisen kansalaisuuden käsitteen kautta voidaan vastata näihin uusiin haasteisiin yksilötasolla ajateltuna. Yrittäjyyden ytimessä ovat yksilön yrittäjämäiset tiedot ja taidot, joista esimerkiksi ideointia ja ideoiden toimeenpanoa pyritään yrittäjyyskasvatuksen kautta kehittämään. (Seikkula-Leino ym. 2023; Summer 2019; Jones 2019; Reyes-Aceves, ym. 2023; Lindner 2018.)

Toisaalta osa tutkimuksista korostaa, miten yrittäjyyskasvatus voi määrittyä eri oppiasteilla hieman erilaisena liittyen ikäkaudelle ominaisiin kehityskoh-teisiin ja -tarpeisiin. Määritelmä voi lähteä oppimisprosessin rakenteesta ja muodosta. Yrittäjyyskasvatuksen oppimisprosessin tulisi olla peruskoulutasolla selkeästi strukturoitua ja hyvin suunniteltua. Mitä aiemmin yrittäjyyskasvatusta aletaan toteuttaa, sitä parempia lopputuloksia voidaan saavuttaa. (Jones 2019; Floris & Pilitu 2019; Gorenc, ym. 2023.)

Aineiston perusteella yrittäjyyskasvatus voidaan nähdä myös prosessina, jonka vaikutukset heijastuvat ympäröivään yhteiskuntaan. Yrittäjyyskasvatuk-sen avulla voidaan saavuttaa taloudellista kasvua yksilön yrittäjämäisten kyvykkyksien kehittämisen kautta. Yrittäjyyskasvatus voidaan nähdä keinona kehittää yrittäjyyttä, mikä vaikuttaa alueen taloudelliseen elinvoimaan pienyritysten

kautta. (Huber, ym. 2014; Barba-Sánchez & Atien-za-Sahuquillo 2016; Chojak 2024.)

4.2 Yrittäjyyskasvatuksessa edistettävät taidot

Tutkimuksissa havaittavista yrittäjyyskasvatuksessa edistettävistä taidoista voidaan muodostaa kolme suurempaa ryhmää, jotka ovat *persoonaan liittyvät piirteet* tai tekijät, *tiedot yrittäjyydestä* ja *yrittäjyystaidot*. Persoonaan liittyvät piirteet heijastelevat esimerkiksi yksilön asenteita tai yksilöllisiä ominaisuuksia. Lindner (2018) kuvaa yrittäjyyskasvatuksen avulla edistettäviä taitoja seuraavasti:

- Ideoiden kehittäminen: Asenteet, tilaisuuksien tunnistaminen
- Ideoiden toteuttaminen: Yhteistyö, organisointikyky
- Yrittäjämäinen ajattelu: Kauaskantoisuus, taloustaidot

Muita yrittäjyyskasvatuksen avulla edistettäviä persoonallisuuteen liittyviä kyvykkyyksiä tai piirteitä olivat esimerkiksi periksiantamattomuus, luotettavuus, itseluottamus, ongelmanratkaisukyky, vastuuntunto, kritiikin sietokyky, luovuus ja aloitekyky (Barba-Sánchez & Atien-za-Sahuquillo 2016; Reyes-Aceves, ym. 2023; Chojak 2024).

Artikkeleissa kuvataan, miten tiedot yrittäjyydestä ja yrittäjyystaidot, kuten taloustaidot, välittyvät yrittäjyyskasvatuksen erilaisten projektien kautta. Opiskelijat oppivat käsittelemään rahaa ja oppivat rahan arvosta sekä rahasta vaihdannan välineenä. Tietyissä projekteissa oli kyse oman kuvitteellisen yrityksen perustamisesta, minkä myötä monipuoliset yrittäjyystiedot ja taidot tulevat opetuiksi. Useisiin projekteihin liittyi yrityksiin tutustumista, minkä myötä opiskelijat oppivat esimerkiksi verkostoitumista ja yritysten kontaktoimista. (Reyes-Aceves, ym. 2023; Barba-Sánchez & Atien-za-Sahuquillo 2016; Floris & Pillitu 2019; Highfield & Hardie 2020.)

Yrittäjyyskasvatuksen yksilöön kohdistuvien hyötyjen lisäksi Chojak (2019) nostaa esille yhteisölle koituvat hyödyt, joita yrittäjyyskasvatuksen projektin

avulla on saavutettu. Näitä ovat esimerkiksi yrittäjyyskasvatuksen tekeminen tutuksi vanhemmille ja opettajille, opetuksen laadun parantuminen, yritysten ja koulun yhteistyön parantuminen, vaikuttaminen positiivisesti kuvaan itse kaupungista ja sen taloudellisesta tilasta, kuvan luominen kaupungin yliopistosta innovatiivisena ja johtavana tutkimuskeskuksena ja valtion esittelemine edelläkävijänä yrittäjyyskasvatuksen koulutuksessa.

Kirjallisuuskatsaukseen valituissa tutkimuksissa esille nousseet yrittäjyyskasvatuksessa edistettävät taidot eivät näyttäyty positiivisessa valossa ainoastaan yrittäjyyttä ajatellen. Esille nousi monia aktiiviseen kansalaisuuteen ja yrittäjämäiseen elämänasenteeseen liittyviä seikkoja (Seikkula-Leino, ym. 2023). Nämä ovat luultavasti hyödyksi millä tahansa elämän saralla.

4.3 Yrittäjyyskasvatuksen menetelmät

Yrittäjyyskasvatuksen menetelmät tai toisin sanoen tavat toteuttaa yrittäjyyskasvatusta ovat moninaiset. Yritysten kanssa tehtävät yhteistyöprojektit olivat useassa tutkimuksessa keskiössä. Yrittäjyyskasvatusta toteutettiin myös esimerkiksi kouluun perustetun kaupan avulla ja vihreitä arvoja välittävän projektin avulla (Summer 2019).

Chojak (2024) jakaa yrittäjyyskasvatuksen kolmeen lähestymistapaan: Yrittäjyyden opetuksella tarkoitetaan yleistä teoreettista yrittäjyyden opetusta, jota sovelletaan isommille oppilaille. Opettamisella yrittäjyyttä varten tarkoitetaan yrittäjien alkujen varustamista tarvittavilla tiedoilla ajatellen yrittäjyyden polulle suuntautumista. Opettamisella yrittäjyyden kautta tarkoitetaan käytännön oppimista yrittäjyyden avulla esimerkiksi juuri erityyppisten projektien myötä. Viimeksi mainittua voidaan toteuttaa monialaisesti ja koulutusasteesta riippumatta.

Puolan Lublinissa käynnistyi vuonna 2023 viides versio projektista ”Entrepreneurial Kids”. Projektin tavoite on kaksiosainen: edistää lasten koulutusta ja saada aikaan taloudellista kasvua Lublinissa. Projektissa ovat yhteistyössä oppilaat ja opettajat ja kymmenet paikalliset yritykset. (Chojak 2024.) Seinäjoella,

Alakylän koulussa, toteutetaan yrittäjyyskasvatusohjelmaa, jossa tarkoituksena on vieraillla noin kymmenessä yrityksessä. Näin oppilaat saavat tuntumaa useista eri ammateista. Yritysvierailut on sidottu eri oppiaineisiin. (Toutain, ym. 2019.)

Quebecissa, Kanadassa toteutettiin yrittäjyyskasvatuksen projekti koulun sisällä perustamalla kyseiseen kouluun oma kauppa. Kaupan perustaminen sekä kaupan pyörittämiseen liittyvä ongelmanratkaisu ja kriittinen ajattelu olivat yrittäjyyskasvatuksen toteutumista omimmillaan. Meksikossa perustettiin yrittäjyyskasvatusprojektin yhteydessä miniyrityksiä yliopistosta tulleiden ”neuvonantajien” avustuksella. Projektilla oli positiivisia vaikutuksia esimerkiksi delegointikykyyn ja kommunikaatioon. (Reyes-Aceves, ym. 2023.)

Kirjallisuuden mukaan yrittäjyyskasvatuksen projektin avulla on edistetty myös yksilön ympäristövastuullisuutta. Yhdessä projektin tehtävistä verrattiin halpoja muoviin pakattuja elintarvikkeita orgaanisia tuotteita myyvän liikkeen ympäristöystävällisesti pakattuihin tuotteisiin. Jatkokeskustelussa otettiin kantaa elintarvikkeiden ulkonäköön, ympäristöystävällisyyteen, terveellisyyteen ja kuluttajahintaan. (Summer 2019.)

Seikkula-Leinon ym. (2023) mukaan yrittäjyyskasvatuksen pedagogiikassa tulisi keskittyä yhteistyön voimaan, itsereflektioon, luovuuteen ja kauaskantoisuuteen matkalla kohti aktiivista kansalaisuutta. Yrittäjyyskasvatus ei ole vain joukko yksittäisiä opetettavia toimintatapoja, vaan yhdistelmä kuhunkin tarpeeseen sopivista metodeista. Jonesin mukaan (2019) yrittäjyyskasvatuksen pedagogiikassa ei tulisi keskittyä liikaa pelkästään uusien yritysten perustamiseen. Ei tulisi myöskään keskittyä vain yksittäisten kyvykkyyksien kehittämiseen, sillä kaikki ne ovat tärkeitä yrittäjyyskasvatuksessa. Tässä korostuu myös yrittäjyyskasvatuksen monialainen ja monisyinen luonne.

4.4 Yhteenveto tuloksista

Yrittäjyyskasvatuksen määritelmät ovat kirjallisuuskatsauksen aineistossa moninaiset. Määritelmät kumpuavat tutkimuksen tai tutkittavien projektien tavoitteista. Yrittäjyyskasvatuksen edistettävistä taidoista persoonallisuuteen liittyvät kyvykkyydet mukailevat sisäisen yrittäjyyden tai yrittävän elämänsenteen käsitteitä. Edistettävissä taidoissa yrittäjyystiedot ja -taidot liittyvät oleellisesti ulkoiseen yrittäjyyteen.

Yrittäjyyskasvatusta voidaan toteuttaa monin tavoin. Saman tyyppisiä projekteja on toteutettu eri puolilla maailmaa. Yrittäjyyskasvatusta toteutetaan esimerkiksi yritysvierailuiden, muun yritys yhteistyön, pienyrityksen perustamisen tai koulun sisäisten projektien kautta. Menetelmät näyttävät kytkeytyvän yhteen edistettävien taitojen kanssa – kuten luonnollista lienee.

5 POHDINTA

Tämän tutkimuksen tavoitteena oli ymmärtää yrittäjyyskasvatusta osana nykypäivän yhteiskuntaa. Tutkielman toteuttamista ohjasi tutkimuskysymys siitä, millaisina yrittäjyyskasvatuksen määritelmä, yrittäjyyskasvatuksessa edistettävät taidot ja yrittäjyyskasvatuksen menetelmät näyttäytyvät viimeaikaisessa kirjallisuudessa. Tutkielman aineisto koostui 12 vertaisarvioidusta artikkelista, jotka kerättiin narratiivisen kirjallisuuskatsauksen avulla. Artikkelien valintaa ohjasi kiinnostus yrittäjyyskasvatukseen perusopetuksessa ja suurin osa kirjallisuuskatsaukseen valikoiduista tutkimuksista käsitelikin yrittäjyyskasvatusta osana perusopetusta.

Kirjallisuuskatsauksen aineiston perusteella yrittäjyyskasvatuksen määritelmät näyttäytyvät moninaisina. Määritelmät näyttävät muovautuvan kulloisenkin tutkimuksen pohjalta heijastellen tutkimuksen tai siinä käsiteltävän projektin tai toiminnan tavoitteita. Tämä löydös vahvistaa teoriaosuudessa esitettyä käsitystä siitä, että yksiselitteistä määritelmää yrittäjyyskasvatukselle ei näytä olevan. Yrittäjyyskasvatusta voidaan kuitenkin määritellä yrittäjyyden muotojen, eli sisäisen, ulkoisen ja omaehtoisen yrittäjyyden, kautta avaten kunkin yrittäjyyden muodon sisältöä.

Aineiston pohjalta voidaan linjata, että yrittäjyyskasvatuksen avulla voidaan edistää monenlaisia taitoja. Yksilötasolla näitä taitoja ovat persoonallisuuden liittyvät taidot, kuten esimerkiksi luovuus, sinnikkyys ja sosiaaliset taidot, sekä yrittäjyyden teoreettinen tuntemus ja yrittäjyystaidot. Persoonallisuuteen liittyvät kyvykkyydet mainitaan sisäisen yrittäjyyden kuvauksessa. Siinä yrittäjämäistä elämänasennetta kuvataan juuri edellä mainitun kaltaisilla seikoilla. Tämän pohjalta voidaan todeta, että yrittäjyyskasvatuksen avulla voidaan vahvistaa yksilössä sisäistä yrittäjyyttä. Ulkoista yrittäjyyttä voidaan vahvistaa kehittämällä yrittäjyystaitoja ja vahvistamalla tietämystä yrittäjyydestä. Yksilötason lisäksi tärkeää on tiedostaa myös yrittäjyyskasvatuksen makrotason vaikutukset. Yhteisölle koituvista hyödyistä voi mainita esimerkiksi yrittäjyyskasvatuksen tu-

tuksi tekemisen vanhemmille ja opettajille sekä positiivisen vaikutuksen yrittäjyyskasvatusta toteuttavan oppilaitoksen ja kaupungin imagolle. Lisäksi yrittäjyyskasvatuksen taidoilla voidaan pitkällä tähtäimellä edistää alueen elinvoimaa tai ratkaista kestävyyskysymyksiä.

Yrittäjyyskasvatusta voidaan toteuttaa monilla tavoin. Aineistosta nousi erilaisia toteutustapoja, kuten yhteistyö yritysten kanssa, yritysvierailut, yrityksen perustamisprojektit ja koulun sisällä tapahtuvat projektit. Toteutustavat näyttävät noudattelevan tätä samaa kaavaa niin kansainvälisesti kuin Suomessa. Toteutustavoille yhteistä oli se, että ne korostivat yhteistyötä ja vuorovaikutusta. Osassa tapauksista vuorovaikutus tapahtui luokkahuoneessa tai koulun sisällä, mutta vuorovaikutusta myös kouluyhteisön ulkopuolisen maailman kanssa korostettiin. Näin menetelmät korostivat tekemällä oppimista, elämyksiä ja simuloituja ympäristöjä. Menetelmä ja ympäristö näyttivät vaikuttavan siihen, miten ja mitä opittiin.

Näin ollen yrittäjyyskasvatuksen menetelmien valinnassa mielestäni olennaista onkin se, mitä taitoja sen avulla halutaan edistää. Jos halutaan kehittää yksilön taitoja yrityksen perustamisessa, niin kenties tässä tapauksessa pienen yrityksen perustamiseen liittyvä projekti voisi olla toimivin ratkaisu. Jos halutaan kasvattaa tietoa alueen yrityksistä ja luoda käsitystä niiden sisällä esiintyvistä ammateista, voivat yritysvierailut olla hyvä yrittäjyyskasvatuksen toteutustapa.

Millaisia taitoja yksilö tarvitsee? Millaisia taitoja yhteiskunta tarvitsee? Yksilön tulevaisuutta ajatellen hänelle suotuisaa olisi kenties hankkia monenlaisia sisäiseen yrittäjyyteen liittyviä kyvykkyyksiä, joista on hyötyä työelämässä ja elämässä yleensä. Yhteiskunnan kannalta merkityksellistä ovat paitsi alueen elinvoima ja taloudellinen kasvu, mutta enenevässä määrin myös kestävyteen liittyvät teemat.

Kaikki edellä mainittu vaikuttaa siihen, miten ja millaisena yrittäjyyskasvatus määritellään. Ehkä tämä selittää sitä, miksi yrittäjyyskasvatuksella ei ole täysin selkeää määritelmää, vaan ymmärrys rakentuu ja rakennetaan usein kulloisenkin kontekstin mukaisesti.

Mitä yrittäjyyskasvatus sitten osana nykypäivän yhteiskuntaa on? Tutkielman valossa se näyttää olevan monenlaisia asioita. Kysymys lienee pohjimmillaan kuitenkin siitä, muodostuuko käsitys yrittäjyyskasvatuksesta ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa, jossa yhteistä ymmärrystä rakennetaan, vai onko yrittäjyyskasvatuksella jokin syvempi olemus ihmisen havaintojen ulkopuolella.

Käytännöllisemmällä tasolla yrittäjyyskasvatuksen ymmärrys ja määrittely kytkettyvät kysymyksiin siitä, miten ja mitä sillä opetetaan. Yrittäjyys tai kenties yrittäjyyshenkisyys korostuvat nykypäivän yhteiskunnassa useissa konteksteissa ja yhteyksissä. Keskustelut yrittäjämäisestä valtiosta (Kattel, Drechsler & Karo, 2022) tai yritteliästä yliopistosta (Feola, Parente & Cucino, 2020) korostavat aiheen ajankohtaisuutta.

Siinä missä yrittäjyyskasvatus on historiallisesti saattanut tulla ajankoh-
taiseksi tarpeesta perustaa uusia yrityksiä, näyttää se ajan saatossa saaneen uusia merkityksiä yhteiskunnan tarpeiden kehittyessä. Tämä kehitys korostaa myös tarvetta uusille menetelmille.

Suurin osa kirjallisuuskatsauksen tutkimuksista käsitteli yrittäjyyskasvatusta projekteissa toteutettavana toimintana. Projekti kattoi tavallisesti yhden luokan, koulun tai kaupungin. Tämä kuvastaa yrittäjyyskasvatuksen toteuttamisen hajallista luonnetta. Suomessa yrittäjyyskasvatus on tuotu osaksi perusopetuksen opetussuunnitelmaa vuonna 1994 (Ristimäki, 2004). Kuitenkaan sitä millä tavalla tai millaisia taitoja yrittäjyyskasvatuksella edistetään, ei opetussuunnitelmassa määritellä. Jos yrittäjyyskasvatus määritellään osana sitä toteuttavia ympäristöjä – eli osana opettajan, koulun tai kaupungin opetussuunnitelmaa tai strategiaa, miten tällainen hajautunut järjestelmä vaikuttaa yrittäjyyskasvatuksen demokratiaan. Saavatko kasvukeskusten oppilaat laadukkaampaa yrittäjyyskasvatuksen opetusta kuin haja-asutusalueen oppilaat? Vaikuttavatko yksittäisen opettajan motivaatio tai verkostot yrittäjyyskasvatuksen toteuttamiseen? Mikä on yrittäjyyskasvatuksen suunta?

Tämän tutkielman tulokset näyttävät samassa linjassa aiheesta tehtyjen aiempien tutkimusten kanssa. Kirjallisuus kuvaa yrittäjyyskasvatuksen määritel-

miä, yrittäjyyskasvatuksessa edistettäviä taitoja ja yrittäjyyskasvatuksen menetelmiä hyvin samanlaisina kuin tähän tutkielmaan valikoitunut aineisto. Yrittäjyyskasvatukseen kytkeytyviä ongelmakohtia ei juurikaan käsitellä vaan tutkimukset pyrkivät pikemminkin kuvaamaan erilaisia tapaustutkimuksia ja kokemuksia siitä, miten ne ovat yrittäjyyskasvatusta toteuttaneet. Edistettävät taidot ovat sekä ”kovia” taitoja liittyen esimerkiksi talouteen, mutta myös ”pehmeitä” liittyen esimerkiksi vuorovaikutukseen ja yhteistyöhön. Yhteistä kautta kirjallisuuden on kuitenkin pääsääntöisesti se, että vaikka yrittäjyyskasvatuksessa käytettäviä taitoja hyödynnettäisiin paitsi yksilön myös yhteiskunnan hyväksi, ulottuvuus on vahvasti kilpailukyvyyn ja taloudellisen aseman tai kasvun vahvistaminen.

Tämän tutkielman tulokset perustuvat kapeaan aineistoon yrittäjyyskasvatuksesta osana perusopetusta. Suurin osa kirjallisuuskatsauksen artikkeleista ja tapaustutkimuksista käsitteli eurooppalaista kontekstia, joskin mukana oli tutkimuksia myös muista maanosista kuten Amerikasta. Näin ollen siitä huolimatta, että kirjallisuuskatsaus oli varsin suppea siihen sisällytetyn aineiston valossa, voidaan nähdä, että sen luoma katsaus yrittäjyyskasvatukseen osana nykypäivän yhteiskuntaa on varsin kattava. Tutkielman validiteettia ja reliabiliteettia pyrittiin lisäämään kuvaamalla tutkimuksen toteuttaminen mahdollisimman tarkasti sekä kuvaamaan aineiston analyysi toteutetun taulukon avulla.

Tämän tutkielman tavoitteena ei kuitenkaan ollut luoda yleistettävää määritelmää yrittäjyyskasvatuksesta, siinä edistettävistä kyvyistä tai menetelmistä vaan luoda kuvaa siitä millaisia tulkintoja yrittäjyyskasvatus on saanut. Aineistosta nousseiden näkemysten ja siitä kirvonneen pohdinnan perusteella mielenkiintoiseksi jatkotutkimusaiheeksi nousee esimerkiksi yrittäjyyskasvatuksen uudelleenmäärittely ja soveltaminen osana ympäristö- ja eriarvoistumiskysymysten kourissa painivaa yhteiskuntaa. Tätä taustaa vasten kiinnostavaa olisi tutkia myös yrittäjyyskasvatuksen kehitystä ja toteutumista tämän päivän Suomessa.

6 LÄHTEET

Barba-Sánchez, V., & Atienza-Sahuquillo, C. (2016). The development of entrepreneurship at school: The Spanish experience. *Education & training* (London), 58(7/8), 783-796. <https://doi.org/10.1108/ET-01-2016-0021>

Chojak, M. (2024). Shaping Entrepreneurial Attitudes among Young Children on the Basis of the “Entrepreneurial Kids” International Project. *Education sciences*, 14(1), 74. <https://doi.org/10.3390/educsci14010074>

Feola, R., Parente, R., & Cucino, V. (2021). The entrepreneurial university: How to develop the entrepreneurial orientation of academia. *Journal of the Knowledge Economy*, 12, 1787-1808.

Floris, M., & Pillitu, D. (2019). Improving entrepreneurship education in primary schools: A pioneer project. *International journal of educational management*, 33(6), 1148-1169. <https://doi.org/10.1108/IJEM-09-2018-0283>

Gorenc, J., Gomezel, A. S., Kitić, Ž., & Zupan, B. (2023). The Effect of Primary School Entrepreneurship Education Programs on the Evolution of Pupils' Human Capital Assets. *Economic and business review for Central and South-Eastern Europe*, 25(4), 182-201. <https://doi.org/10.15458/2335-4216.1326>

Highfield, C., Lee, K., & Hardie, B. (2020). Entrepreneurship education today for students unknown futures. *Journal of pedagogical research*, 4(3), 401-417. <https://doi.org/10.33902/JPR.2020063022>

Huber, L. R., Sloof, R., & Van Praag, M. (2014). The effect of early entrepreneurship education: Evidence from a field experiment. *European economic review*, 72, 76-97. <https://doi.org/10.1016/j.euroecorev.2014.09.002>

Jones, C. (2019). A signature pedagogy for entrepreneurship education. *Journal of small business and enterprise development*, 26(2), 243-254. <https://doi.org/10.1108/JSBED-03-2018-0080>

Kattel, R., Drechsler, W., & Karo, E. (2022). *How to make an entrepreneurial state: Why innovation needs bureaucracy*. Yale University Press.

Kyrö, P. & Ripatti, A. (2006). Yrittäjyyden opetuksen uudet tuulet. Teoksessa *Yrittäjyyskasvatuksen uusia tuulia*. Kyrö, P. & Ripatti, A. (toim.), 10-31. Tampere: Tampereen yliopistopaino Oy.

Laitinen, M. & Nurmi, K. (2007). Aktiivinen kansalainen yrittäjänä. Teoksessa *Yrittäjyyskasvatuksen monia suuntia*. P. Kyrö, H. Lehtonen & K. Ristimäki (toim.), 78-101. Tampere: Tampereen yliopistopaino Oy.

- Lindner, J. (2018). Entrepreneurship Education for a Sustainable Future. *Discourse and Communication for Sustainable Education*, 9(1), 115-127.
<https://doi.org/10.2478/dcse-2018-0009>
- Luukkainen, O., & Wuorinen, J. (2002). Yrittävä elämänsenne: Kasvaminen yksilönä ja yhteisönä. PS-kustannus.
- Peltonen, K. (2007). Tiimiopetus yrittäjyyskasvatuksen ohjausmenetelmänä. Teoksessa *Yrittäjyyskasvatuksen monia suuntia*. P. Kyrö, H. Lehtonen & K. Ristimäki (toim.), 214–249. Tampere: Tampereen yliopistopaino Oy.
- Opetushallitus (2014). Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet. Helsinki. Opetushallitus.
- Reyes-Aceves, F., Ramos-Lopez, L., & Mungaray-Lagarda, A. (2023). Entrepreneurship Education: Examining Long-Term Effects of a Practical Program Implemented in Children. *Education sciences*, 13(9), 894.
<https://doi.org/10.3390/educsci13090894>
- Ristimäki, K. (2004). *Yrittäjyyskasvatus*. Järvenpää: Yrityssanoma.
- Ristimäki, K. (2007). Yrittäjyyskasvatuksen osalliset. Teoksessa *Yrittäjyyskasvatuksen monia suuntia*. P. Kyrö, H. Lehtonen & K. Ristimäki (toim.), 32.43. Tampere: Tampereen yliopistopaino Oy.
- Salminen, A. (2011). Mikä kirjallisuuskatsaus? Johdatus kirjallisuuskatsauksen tyypeihin ja hallintotieteellisiin sovelluksiin. Vaasan yliopisto, Vaasa.
- Seikkula-Leino, J. (2007). Yrittäjyyskasvatuksen kehittäminen opetussuunnitelmaudistuksessa. Teoksessa *Yrittäjyyskasvatuksen monia suuntia*. P. Kyrö, H. Lehtonen & K. Ristimäki (toim.), 104-127. Tampere: Tampereen yliopistopaino Oy.
- Seikkula-Leino, J. (2008). Advancing entrepreneurship education in the Finnish basic education—the prospect of developing local curricula. The dynamics between entrepreneurship, environment and education. Teoksessa *The dynamics between entrepreneurship, environment and education*. Fayolle, A. (toim.), 168-190. Edward Elgar Publishing.
- Seikkula-Leino, J., Ruskovaara, E., Ikavalko, M., Mattila, J., & Rytkola, T. (2010). Promoting entrepreneurship education: the role of the teacher?. *Education+ training*, 52(2), 117-127.
- Seikkula-Leino, J., Håkansson Lindqvist, M., Jónsdóttir, S. R., Ólafsdóttir, S. M., & Verma, P. (2023). Developing Entrepreneurial Society: Have We Ignored the

Opportunities of Preschool Education? *Education sciences*, 13(7), 736.
<https://doi.org/10.3390/educsci13070736>

Summer, A. (2019). Entrepreneurship Education in Mathematics Education for Future Primary School Teachers. *Discourse and Communication for Sustainable Education*, 10(2), 89-99. <https://doi.org/10.2478/dcse-2019-0020>

Toutain, O., Mueller, S., & Bornard, F. (2019). Decoding Entrepreneurship Education Ecosystems (EEE): A Cross-European Study in Primary, Secondary Schools and Vocational Training. *Management international (Montréal)*, 23(5), 47-65. <https://doi.org/10.7202/1066711ar>

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2013). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Tammi, Helsinki.

Vilkka, H. (2023). *Kirjallisuuskatsaus metodina, opinnäytetyön osana ja tekstilajina*. Art House.

Yrityskylä (2024). NYT Yrityskylä. <https://nuortenny.fi/yrityskylä/>. Luettu 10.4.2024.